

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1008

ज्योतिषम् एवं वैदिक गणित

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 70

निर्देश:— (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) प्रश्नानां सम्मुखे अङ्का लिखिता सन्ति।

1. उचितविकल्पं चित्वा लिखतु—

5×1=5

(क) “विधु कुज युत लग्ने सौरिदृष्टे” तदा प्रश्न कर्तुं कस्य भवति ?

(अ) विजयः

(ब) पराजयः

(स) यात्रा दीर्घा

(द) यात्रा मध्यमा

(ख) कस्मिन् गणे भूमीशयोः युध्यतोः सन्धिः स्यात् ?

(अ) अकुल गणे

(ब) कुल गणे

(स) कुलाकुल गणे

(द) सर्वे

(ग) यात्रायां हिम्बर योगः भवति :

(अ) शुभः

(ब) अशुभः

(स) शुभाशुभः

(द) भ्रमयुक्तः

(घ) चन्द्रवासरे वार दोहदं अस्ति :

(अ) दुग्धम्

(ब) दधि

(स) पायसम्

(द) तिलान्नम्

(ङ) गृहारम्भे निबले सूर्ये हानिः भवति।

(अ) पुत्रस्य

(ब) दारायाः

(स) गृहस्वामिनः

(द) धनस्य

2. रिक्तस्थानं पूरणीयम्—

5×1=5

(i) 90 इत्यस्य 20% अस्ति।

(18/22)

(ii) विक्रयमूल्यः 4550, लाभः 30% तदा क्रय मूल्यः अस्ति।

(3500/3200)

(iii) प्रश्ने गम्य दिगीशात् पञ्चमो यः।

(नक्षत्रः/खेटः)

(iv) प्रस्थानमत्र धनुषां हि पञ्च।

(शतं/शतानि)

(v) शनौ स्वोच्चे वा गुरौ।

(लग्नगे/व्ययगे)

3. सत्यं/असत्यं च लिखतु—

5×1=5

(i) 625 इत्यस्य वर्गमूलं 25 अस्ति।

(ii) 15 इत्यस्य वर्गः 225 भवति।

(iii) सूर्यः यदि लग्नभावे अस्ति तदा पूर्वे लालारिक योगः न भवति।

(iv) चैत्र मासे गृहारम्भे सौख्यं भवति।

(v) चतुर्थ भावस्यः कुजः मंगलदोषं न करोति।

4. 'अ' 'ब' वर्गयोः सम्यक् मेलनं करोतु—

5×1=5

(अ वर्गः)	(ब वर्गः)
(i) दिग्	06
(ii) हयः	4 × बाहुः
(iii) आयतस्य विकर्णः	10
(iv) घने फलकानां संख्या	07
(v) वर्ग परिमाणः	$\sqrt{\text{कर्णः}^2 + \text{भुजा}^2}$

5. अतिलघूत्तरीया प्रश्नाः—

7×2=14

- (i) लम्ब 24 पादाः तथा च आधारः 32 पादाः तदा कर्ण किम् ?
- (ii) यदि समकोण त्रिभुजस्य समकोण बाहोः मानं 6 पादाः तथा च 5 पादाः तदा तस्य क्षेत्रफलं किम् ?
- (iii) विषमबाहु त्रिभुजस्य, बाहोः कोणं मानञ्च कथं भवति ?
- (iv) यदि आयतस्य क्षेत्रफलं 360 वर्ग पादाः तथा च तस्य भुजाः 18 पादाः सन्ति तदा तस्य कर्ण किम् ?
- (v) चतुर्पक्षीय क्षेत्रफलं 24000 वर्ग गजः तथा च विपरीत कोणतः एकस्मिन् खण्डे लम्बवत् 185 गजः एवं 55 गजः भवति। ततः तस्य खण्डस्य दीर्घतां कथयतु ?
- (vi) गृहप्रवेशस्य मासाः नक्षत्राणि च लेखनीयानि।
- (vii) दिशाशूलविचारः लेखनीयः।

6. लघूत्तरीयाः प्रश्नाः—

5×3=15

- (i) पथि राहु चक्र फलं लिखतु।
- (ii) दिग्द्वार लग्ने यात्रा फलं लिखतु।
- (iii) अपशकुन परिहारं लिखतु।
- (iv) गृहारम्भे पंचाङ्ग शुद्धिं लिखतु।
- (v) शुभाशुभ ज्ञानार्थं शिवाबलिं लिखतु।

7. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः—

4×4=16

- (i) राशि वशात् ग्रामे निषिद्ध स्थानं लिखतु।
- (ii) आवासार्थं भूमि वर्णं लिखतु।
- (iii) सूर्य नक्षत्रात् द्वारचक्रं विवेचयतु।
- (iv) समतल पक्षस्य क्षेत्रफलं 176 वर्ग फुटं भवति, समानान्तर पक्षयोः अन्तरं 11 फीट भवति।
यदि समानान्तरपक्षयोः अन्तरं 4 फीट भवति, तर्हि तेषां मूल्यानि पृथक्-पृथक् गणयन्तु।

8. विश्लेषणात्मकः प्रश्नः—

5×1=5

प्रति एकर 5 रुप्यकाणां दरेण वृत्तक्षेत्रस्य भूमि राजस्वं 6250 रुप्यकाणि भवन्ति। यदि $\pi = \frac{22}{7}$ अस्ति, तर्हि व्यासः कः इति कथयतु ?

अथवा

वास्तुशास्त्रमधिकृत्य निबन्धो लेख्यः।